

Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming

De proeftuinen voor kind- en gezinsbescherming zijn opgericht om het huidige jeugdbeschermingsstelsel te verbeteren, dat veelal als complex en belemmerend wordt ervaren. Het huidige stelsel biedt onvoldoende samenhangende hulp en houdt onvoldoende rekening met de bredere gezinsproblemen. Gezinnen voelen zich vaak niet gehoord en missen een vaste contactpersoon die hen door het proces begeleidt en de problematiek in samenhang beoordeelt. In 2021 werd het programma Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming gestart, met als doel een gezinsgerichte, transparante en eenvoudige aanpak die rekening houdt met de rechtsbescherming en autonomie van gezinnen. Dit wordt momenteel getest in proeftuinen, waar men experimenteert met nieuwe werkmethoden, met zorg op maat en een focus op het recht van gezinnen op zelfbeschikking.

De proeftuinen hebben als maatschappelijke taak om tijdige, passende en samenhangende hulp te bieden aan kinderen en volwassenen die te maken hebben met (dreigende) onveiligheid in de thuissituatie. Het doel is om dreigende problemen in een vroeg stadium te identificeren en waar mogelijk met preventie te werken, in plaats van te wachten op gedwongen bescherming. Vooral bij situaties van ernstig huiselijk geweld wordt geprobeerd om eerder in te grijpen met maatwerk, in samenwerking met de betrokkenen, door een gezamenlijke analyse te maken van wat er speelt en welke hulp nodig is. Dit vraagt van professionals een andere manier van werken, waarbij zij de tijd krijgen om met gezinnen te praten en hun benadering aan te passen aan wat werkt voor het gezin.

De proeftuinen richten zich op het leren van ervaringen over wat wel en niet werkt. Dit vereist een fundamentele verandering, niet alleen in de werkmethoden, maar ook op het niveau van beleid en wetgeving, zodat deze beter aansluit bij de behoeften van kinderen, gezinnen en huishoudens.

Actieonderzoek

In het actieonderzoek, uitgevoerd door het Verwey-Jonker Instituut in samenwerking met de Erasmus Universiteit en Hogeschool Rotterdam, wordt onderzocht hoe de nieuwe aanpak in de proeftuinen zich ontwikkelt en wat de meerwaarde is van een integrale benadering. De belangrijkste onderzoeksvragen zijn onder andere: of de integrale probleemanalyse leidt tot vernieuwing en vereenvoudiging van de jeugdzorg, of gezinnen beter geholpen worden dan in de traditionele werkwijze, en welke werkzame mechanismen er zijn binnen de nieuwe aanpak. Verschillende onderzoeksmethoden worden toegepast, waaronder observaties, interviews en klantreizen, en de resultaten van leersessies en inspiratiesessies binnen de proeftuinen dragen bij aan het onderzoek. De dataverzameling is nog gaande, maar er is al voldoende materiaal verzameld om een eerste indruk te krijgen van de stand van zaken eind 2024.

Eerste inzichten uit het onderzoek

Het onderzoek naar de proeftuinen voor kind- en gezinsbescherming toont aan dat zowel cliënten als professionals over het algemeen positief zijn over de nieuwe werkwijze. De uitgangspunten van de toekomstscenario's worden deels goed gerealiseerd. Er zijn echter ook nog een aantal knelpunten.

Positieve ontwikkelingen

Er zijn enkele positieve veranderingen binnen de proeftuinen die bijdragen aan een effectievere hulpverlening. Een belangrijke verbetering is de introductie van een vast contactpersoon (of duo) voor het gezin. Deze persoon is laagdrempelig en verantwoordelijk voor de coördinatie en afstemming van de betrokken hulpverleners.

Dit leidt tot meer vertrouwen en transparantie, doordat cliënten duidelijker begrijpen wat ze kunnen verwachten van de hulpverlening. Bovendien ligt er meer regie bij cliënten, waarbij zij samen met de hulpverleners bepalen wat het probleem is en welke aanpak het beste is.

Professionals voelen zich beter in staat om zorg op maat te bieden doordat ze meer tijd hebben om met gezinnen te praten en de situatie beter te begrijpen. Dit bevordert het vertrouwen en zorgt voor een betere samenwerking. Cliënten geven aan zich meer gehoord te voelen en vinden dat de hulpverleners hen onbevooroordeeld benaderen. Ook wordt er niet alleen naar individuele problemen, maar naar het gezin als geheel wordt gekeken. De samenwerking met verschillende disciplines zorgt dat er een bredere blik op het gezin wordt geworpen.

Daarnaast is het doorbreken van het ‘estafettewerken’ en de verbeterde samenwerking tussen verschillende organisaties zoals Veilig Thuis, de jeugdbescherming en lokale wijkteams een belangrijke positieve ontwikkeling. Lokale wijkteams hebben nu meer kennis over onveiligheid door de samenwerking met het regionale veiligheidsteam (RVT), dat ook goed is verbonden met gespecialiseerde zorginstellingen zoals verslavingszorg en GGZ.

Knelpunten

Er zijn echter nog enkele belangrijke knelpunten die de voortgang belemmeren. Het opstarten van de samenwerking in de proeftuinen is een intensief proces. De verschillende betrokken instellingen, zoals de jeugdbescherming, Veilig Thuis, en de lokale wijkteams, hebben geregeld uiteenlopende visies en opvattingen over wat een gezin nodig heeft. Dit kan leiden tot schuring of conflicten over de werkwijze en de inzet van de hulpverlening. Er is ook een gebrek aan een gezamenlijke taal en definities, vooral als het gaat om begrippen zoals veiligheid en onveiligheid.

Een ander knelpunt is het ontbreken van goede juridische gezinsgerichte interventies. In de huidige werkwijze wordt de focus vaak gelegd op één kind, terwijl er ook aandacht moet zijn voor het bredere gezinssysteem. Dit zorgt ervoor dat de hulpverlening niet altijd effectief is, vooral wanneer ouders met eigen problematiek, zoals verslaving of psychiatrische problemen, niet actief betrokken worden bij de oplossing.

De proeftuinen hebben als doel eenvoudiger te werken door de samenwerking tussen verschillende organisaties, maar in de praktijk blijkt dit moeilijker te realiseren in grotere gebieden met meerdere teams en netwerkpartners. Professionals moeten regelmatig de visie en werkwijze van de proeftuinen verdedigen, wat het werk bemoeilijkt. Daarnaast is er spanning tussen de vrijwilligheid van de hulp en de noodzaak voor juridische maatregelen, zoals veiligheidsonderzoeken, waar de proeftuinen vaak tegen hun grenzen aanlopen.

Een ander probleem is de soms trage besluitvorming en de lange wachttijden voor gespecialiseerde hulp, wat vooral ouders frustrereert wanneer er sprake is van een acute situatie. Het gevoel van urgentie is groot, en ouders vinden het moeilijk te begrijpen wanneer de ondersteuning of zorg niet snel genoeg wordt geleverd, ondanks dat er ingegrepen wordt in hun privéleven.

Tot slot zijn er zorgen over privacy en dossiervorming. Er is behoefte aan duidelijke kaders om rechtsbescherming te waarborgen, zodat zowel cliënten als professionals kunnen vertrouwen op een eerlijke en transparante werkwijze.